

PITKÄÄN PALVELLEET

Asuessani meren rannalla, jossa tuuli puhalsi kylmästi talvisin ja vilvoittavasti kesäisin, muistelin usein pohjoisen kotikaupunkini kirjastoa.

Muistin kirjaston rauhoittavan tunnelman, joka alkoi heti kynnykseltä, vaikka ulkona maailma jatkoi kiihtyvää menoaan. Muistin kaseteille nauhoitetut äänikirjat: *Viisikko*, *Jules Verne*, *Tripodien aika*, tuntemattomat lapset toisista kouluista, joita vilkuili uteliaana ja hieman pelokkaana, sekä aikuisten puolen sokkeloiset kirjarivit, joiden seassa vaeltaminen ja outojen kirjanselkien katselu oli seikkailu. Muistin pakkaspäivät, rivin identtisiä toppahaalareita, pipoja ja vanttuita naulakoissa, ja lämpimät kesät, jolloin kirjastokin hikoili ja läheisen uimarannan vesi välkkyi auringon säteistä.

Muistin myös seinän takaa nuorisotiloilta kantautuneen musiikin jumputuksen ja teini-ikäisten pelottavat karjahtelut, tiskin takana istuvat täti-ihmiset, jotka katsoivat paheksuvasti liian äänekkäitä asiakkaita, sekä lehtisalin hiljaiset miehet, jotka näyttivät pukeutuvan kesät talvet samoihin vaatteisiin. Kaikki tuo sekoittui päässäni suloisen nostalgiseksi keitokseksi, jota annostelin tarpeen tullen koti-ikävän vaivatessa minua.

Kun vuosien päästä palasin kotiin ja löysin itseni täti-ihmisten paikalta tiskin toiselta puolelta, oli yllättävän vähän muuttunut; kasetit olivat vaihtuneet digitaalisiksi tallenteiksi, lapsia oli vähemmän ja vanhuksia enemmän, mutta edelleen teinit karjahtelivat seinän takana, hiljaiset miehet istuivat lehtisalissa ja aamuisin kirjojen rivejä katsellessa ja niiden selkiä hivellessä tunsu samaa seikkailun tuntua kuin aina ennenkin.

Osa täti-ihmisistä oli edelleen siellä, eivätkä he enää hyssyttelleet tai olleet erityisen pelottavia. Ikätoverini tulivat nyt kirjastoon omien lastensa kanssa ja lainasivat itselleen ponikirjojen sijasta sisustuslehtiä. Lapsia katsellessa mietin, kuulivatko hekin kuinka kirjat hengittivät hiljaa? Olin sukeltanut pohjaa myöten nostalgiaan, joka saattoi elvyttää, mutta myös hukuttaa rauhattoman sielun.

Yksi muisto nimittäin vaivasi minua: uskoin nähneeni vuosia sitten unta ovesta, joka sijaitsi kirjaston perällä, sotakirjojen seinustalla. Oven takana oli portaikko, joka vietti alas, alas, yhä alemmas maan syvyyksiin ja päättyi lopulta pieneen odotushuoneeseen. Huoneessa oli keltainen sohva, ruukkukasvi ja ovi, jonka takaa kuului musiikkia, naurua ja lasien kilinää. Jos uni jatkui tästä, en muistanut enempää.

Tällaista ovea ei kirjastossa ollut. Sotakirjojen mahtipontinen rivistö peitti seinän kokonaan, eikä kirjastossa ollut kellarikerrosta. Mietin usein olinko kuvitellut koko asian, sillä en millään muistanut milloin olin unen nähnyt ja miksi se oli jäänyt niin tarkasti mieleeni.

Eräänä varhaisena talviaamuna työnsin kirjavaunua kirjaston käytävillä. Olin yksin aamuvuorossa ja kirjasto haukotteli kanssani. Ilmastoinnin kohina ja puutalon valitus pakkasessa olivat ainoat äänet suuressa salissa. Ikkunoista näkyi kiiltävät hanget ja niiden takana loputon pimeys, joka oli kietonut tienoon kuoreensa pitkän talven ajaksi. Tällaisina hetkinä olin kuulevinani kuinka kirjat puhuivat keskenään, liikahtelivat, heräsivät eloon. Jotkut niistä kertoivat tarinoita rakkaudesta, toiset taas pelosta, väkivallasta ja kuolemasta. Niiden surumielinen kuiske täytti maailmani kulkiessani yksin autioita käytäviä. Kirjasto aukeaisi vasta parin tunnin kuluttua ja tämä aika oli varattu vain minulle ja kirjoille.

Kirjavaunun rengas kitisi kääntäessäni sitä kulman ympäri. Lattian poikki juoksi hämähäkki. Pysähdyin ja jäin katselemaan sitä. Eläimiä näki kirjastossa harvoin, ulko-ovella ikäväänsä haukkuvia koiria ja kattoikkunoiden päällä tepastelevia lintuja lukuun ottamatta.

Hämähäkki pysähtyi, kääntyili puolelta toiselle ja jatkoi sitten eteenpäin. Se oli matkalla samaan suuntaan kuin minäkin, joten pukkasin kärryä hiljalleen perässä, seuraten sen puuhia. Kun saavuimme sotakirjojen kohdalle, se juosta vipelsi seinän viereen ja luikahti oven alta.

Oven alta! Hätkähdin ja kylmä puistatus kulki lävitseni. Siinä se nyt oli: ovi sotakirjojen seinustalla. Tuijotin sitä uskomatta silmiäni. Puinen, lakattu ovi, joka sopi täydellisesti paikalleen, mutta joka ei voinut olla olemassa. Vilkaisin ympärilleni, vaikka tiesin hyvin olevani yksin. Olinko tulossa hulluksi? Tekikö joku pilaa kustannuksellani?

Harkitsin hetken, että antaisin asian olla ja jatkaisin kierrostani kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan. Ehkä sille löytyisi järkevä selitys muiden tullessa töihin. Mutta tiesin jo, että en voisi tehdä sitä. Ovi veti minua vastustamattomasti puoleensa.

Kuulin koputtavaa ääntä. Säpsähdin ja katsoin ylös. Mustan linnun varjo erottui hetken kattoikkunan takana, ennen kuin se sulautui tummaa taivasta vasten. Käteni vapisivat. Kirjojen kuiske voimistui hetki hetkeltä hyökyaallon lailla; se oli vaativaa, käskevää, se kohisi korvissani peittäen kaikki ajatukset alleen. Tunsin liikkuvani ja äkkiä olin oven edessä. Kohotin käteni kuin toisen tahdon ohjaamana.

Tartuin kahvaan ja ovi aukesi narahtaen sisäänpäin. Jyrkkä portaikko näytti jatkuvan syvälle maan alle. Salista tulevassa valossa näin hämähäkin katoavan portaita alas pimeään.

Nielaisin ja tarkistin vielä kerran nolostuneena, ettei kukaan näkisi mitä tein ja lähdin sitten laskeutumaan sen perässä.

Käytävässä ei ollut mitään valon lähdettä ja laskeuduttuani jonkin aikaa tuli hyvin pimeää. Haisi tunkkaiselle ja märälle, kiviset portaot hohkasivat kylmää. Kaukana takanani oviaukko pieneni pisteeksi. Portaikon kääntyessä jyrkästi oikeaan törmäsin seinään ja vältin vain täpärästi kaatumasta alas portaita. Painauduin seinää vasten ja hengitin raskaasti. Kuvittelin itseni pää haljenneena portaiden juurella, missä ruumiini mätänisi pimeydessä, eikä kukaan ehkä koskaan saisi tietää mitä minulle oli tapahtunut. Hetken päästä pakotin itseni jatkamaan. Tunnustelin varovasti tietäni alas ja pian näin helpotuksekseni edessäpäin valoa.

Pieni huone ja kuten unessakin: keltainen sohva ja ruukkukasvi nurkassa. Ovi oli kiinni ja sen takaa kuului naurua, laulua ja musiikkia. Katossa paloi himmeäksi kulunut loisteputki joka värisi ja välkkyi, luoden huoneeseen oudon tunnelman.

Rohkaisin itseäni ja koputin ovelle, ensin hiljaa, sitten lujempaa. Oven takana meteli jatkui, kukaan ei varmaan kuullut koputustani. Odotettuani aikani kokeilin kahvaa, mutta ovi oli lukossa. Kun en keksinyt muutakaan, istahdin keltaiselle sohvalle odottamaan. Lampun räpsyminen ärsytti minua ja teki pääni kipeäksi. Välkkyvässä valossa huomasin hämähäkin. Se näytti tarkkailevan minua, mutta pujahti sitten oven alitse näkymättömiin. Tunsin itseni typeräksi istuessani siellä odottamassa, tietämättä mitä tai ketä.

Juuri kun valmistauduin nousemaan ja palaamaan portaita, kuulin askeleita ja ovi aukesi. Avautuvasta raosta näin hetkeksi suureen huoneeseen, joka vaikutti olevan täynnä väkeä; ruokia ja juomia pitkällä pöydällä, gramofoni nurkassa soitti vanhanajan jazzia, ihmiset tanssivat ja osa istui pöydän ääressä pienissä ryhmissä keskustellen vilkkaasti.

Äkkiä näkymän peitti vanha nainen, joka katsoi minua ihmeissään, tuli sitten odotushuoneeseen ja sulki oven perässään. Naisella oli kumara selkä, kävelykeppi ja vaatteet, jotka olisivat olleet vanhanaikaiset jo vanhempieni lapsuudessa. Hän tuoksautti vahvasti konjakille.

”Mitä ihmettä SINÄ täällä teet? Ei ole vielä sinun aikasi!” nainen sanoi ja heristi kurttuista sormiaan. Nainen vaikutti jotenkin tutulta, hän oli kuin yhdistelmä monia tapaamiani ihmisiä, mutta ei kuitenkaan yksikään heistä.

”Minä... Minä löysin oven. Olen töissä täällä, tai siis tuolla ylhäällä, kirjastossa.”

”Niin niin, tietysti olet,” nainen sanoi kärsimättömästi. ”Mitenpä muuten. Mutta ei sinun pitänyt tulla tänne vielä pitkään aikaan.” Nainen vilkaisi lattialla kipittävä

hämähäkkiä, joka yritti piiloutua ruukkukasvin varjoon. Tajusin istuvani edelleen sohvalla ja nousin ylös. Katossa lamppu välkkyi entistä häiritsevämmin.

”Eikö tuo lamppu pitäisi korjata?” kysyin ja varjostin kädellä silmiäni.

Nainen tuhahti: ”Pitäisihän se, mutta yksi meikäläisistä pitää sitä hauskana juttuna, ei anna vaihtaa sitä. Mutta yhtä kaikki, olet nyt täällä. Yleensä tänne tullaan vasta pitkään palvelleena ja väsyneenä, mutta kaikella on tarkoituksensa.” Nainen vilkaisi taas hämähäkkiä, tällä kertaa kulmat kurtussa. ”Ahaa, nyt keksin. Olet sairastunut nostalgian tautiin, etkö vain? Vanhoille se on normaali tila, eikä oikeastaan edes vaivaksi, mutta nuorille se on vakava sairaus. Tässä kaupungissa sitä voisi kutsua kansantaudiksi.”

Oven takaa kuului rymähdys ja rikki menevien lasien helinää, jota seurasi äkillinen hiljaisuus. Nainen keskeytti puheensa ja jäi kuuntelemaan. Valtava naurunremakka katkaisi hiljaisuuden ja juhlat jatkuivat entistä hilpeämpänä. Nainen kääntyi taas puoleeni ja puhui nyt nopeasti:

”Minun pitää mennä, tietokilpailu alkaa kohta ja minulla on parina yksi ääliö, joka ei erota Balzacia Hugosta... No kuitenkin, voit tulla sisään, mutta muista, että silloin luovutat jo ennen kuin kunnolla aloititkaan, etkä pääse enää koskaan takaisin. Tässä vanhemman neuvo: anna menneiden olla, keskity nykyhetkeen ja rakenna parempaa tulevaisuutta parhaaksi katsomallasi tavalla. Nämä juhlat ovat päättymätön juhla ja jos totta puhutaan, niin tämäkin käy ajan myötä hieman pitkästyttäväksi. Mutta valitse nyt äkkiä.”

Tuijotin naista, enkä ollut varma ymmärsinkö yhtään mitään. Nainen koputti kävelykepillä lattiaan ja vilkuili taakseen. Hän mutristi huultaan ja piti minua selvästi hidasjärkisenä, jota varmasti olinkin. Lopulta sain kysytyksi:

”Jos lähdän, löydätkö tätä paikkaa enää uudestaan?”

”Se löytää kyllä sinut kun aika on,” nainen vastasi.

”Minä menen nyt, jätin ylhäällä kaiken kesken.”

”Se on varmasti hyvä päätös” nainen sanoi, meni ovesta ja löi sen perässään kiinni, jolloin juhlan äänet katosivat kokonaan.

Seisoin yksin huoneessa. Hiljaisuus humisi korvissani. Valo välkkyi, hämähäkki oli kadonnut. Kokeilin vielä ovenkahvaa mutta se oli lukossa. Portaikko oli raskas kiivetä ja päästyäni takaisin kirjaston saliin, olin aivan sekaisin kaikesta. Suljin oven vastahakoisesti, palasin kirjavaunulle ja jatkoin kierrostani, enkä edes yllättynyt, kun myöhemmin päivällä huomasin oven kadonneen. Seinää peitti jälleen sotakirjojen rikkomaton rivi.

En kertonut kenellekään tapahtuneesta ja aloin ajan myötä epäillä, olinko nähnyt vain valveunta tai saanut jonkinlaisen kohtauksen. Kaikki kävi vähitellen harmaaksi ja puuduttavaksi, enkä osannut enää nauttia elämästäni. Kirjatkin vaikenivat, eivätkä enää kuiskineet minulle. Rannan vesi oli edelleen kirkasta ja talvella pimeys yhtä läpitunkevaa kuin ennenkin, mutta silti kaikki oli toisin. Olinko valinnut väärin, saisinko enää koskaan mahdollisuutta nähdä edes vilaukselta, mitä oven takana tapahtui?

Vuosienkin päästä nähdessäni hämähäkin kirjaston käytävällä mietin, pitäisikö minun liiskata tuo kurja otus ja säästyä paljolta vaivalta ja pohtimiselta. Mutta en voinut itselleni mitään; seurasin sitä aina uudestaan ja petyin joka kerta, kun se ei enää kääntynytään seinän viereen sotakirjojen kohdalla.